

ŽEMAIČIŲ NACIONALINIAME PARKE

Kur pasukti žmogui, pasilgusiam natūralios, civilizacijos mažai paliestos gamtos Žemaitijos nacionaliniame parke? Kur auga rečiausi parko augalai? Kur slepiasi įdomiausi, saugomi prašaleivio retai matomi gyvūnai? Ar įmanoma su parko retenybėmis susipažinti eiliniam parko lankytojui, panūdusiam paklaidžioti gūdžiais, slėpingais Žemaitijos eglynais, klampiais tyrais, rasotomis pievomis, paplaukioti skaidriais ežerais? Įmanoma! Parko darbuotojai visus kuo nuoširdžiausiai kviečia į savo valdas. Ką daryti minėtiems žmonėms, atvykus į parką, pirmiausia?

Geriausia būtų, jei jie kreiptųsi į Žemaičių nacionalinio parko direkciją. Čia jiems paaiškins apie parko zonavimą, nuostatus, kur ir ką galima lankyti, kur tai ribojama, o kur ir visai draudžiama lankytis (rezervatinėje zonoje). Rezervatai parke užima daugiau kaip tūkstantį hektarų. Daug laisvesnis Žemaičių nacionalinio parko (ŽNP) draustinių lankymas.

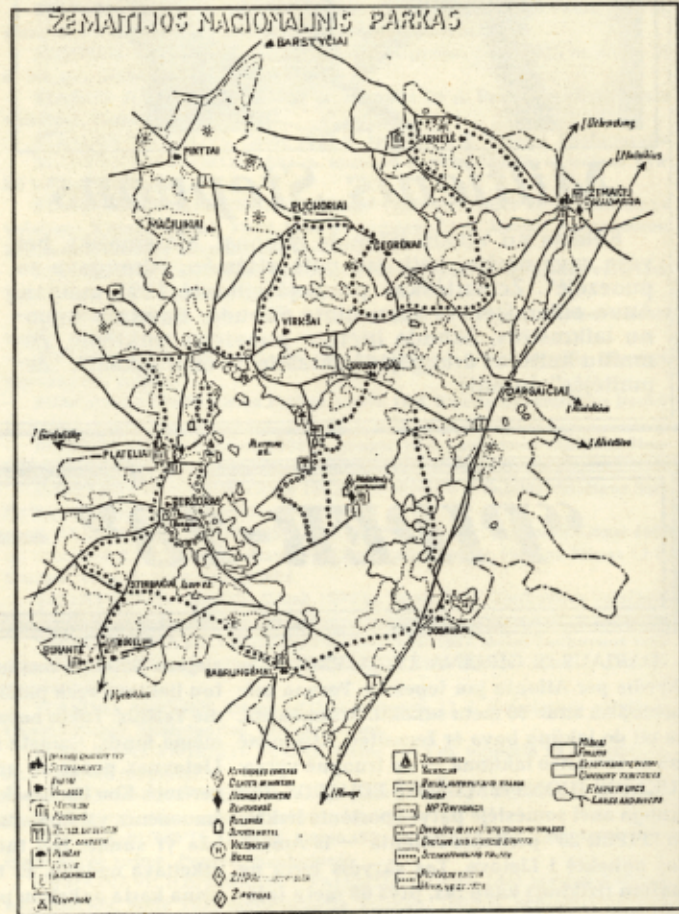
Platelių ežeras ir jo salos

Legendomis apipinta, įdomi tiek estetiniu, istoriniu ir gamtiniu aspektu Platelių ežero Pilies sala. Norint į ją patekti, tenka plaukti valtimi arba vandens dviračiu (galima išsinuomotuoti jachtklube). Pakeliui į salą galima pasigrožėti ne tik įspūdingomis Veršių, Briedžių salomis, toliau į pietryčius dunksančia Pliksale, bet ir pamatyti į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytų vandens paukščių: raudonkaklį kraugą, didįjį dančiasnapį. Na, o saloje, apaugusioje šimtametėmis liepomis, išvysi ne tik su jos šaknimis per vėtras į žemės paviršių išverstas rūmų liekanas, bet ir išgirsį įvairių įvairiausių sparnuočių klegesį. Jų šioje saloje peri apie keturiasdešimt rūšių (iš viso apie aštuoniasdešimt porų). Tai yra labai didelis bendras perėjimo tankumas. Jei parko eglynuose jis sudaro 50 porų dešimtyje miško hektarų, tai šioje saloje — 132 poros. Pliksalėje peri keturių rūšių strazdai, trijų rūšių pečialindės, tiek pat devynbalsių, tošinukės, liepsnelės, karklinė nendriukė, o kur dar uoksniniai didieji dančiasnapiai, margasparnės musinukės, trijų rūšių zylės! Braidyti po salą reikia atsargiai, nemindant vešlių žolynų, neдрaskant, neskabant medžių lapų, žiedų. Saloje per ilgą laiką susiformavusi augalija (izoliuota nuo sausumos) yra labai unikali ir saugotina. Be to čia auga trys labai retos augalų rūšys. Tai paupinis jonpapartis, juodgalvė bajorė bei tuščiaviduris rūtenis.

Vos tik saulė nutirpdina Pilies salos sniegą, iš po perykščių lapų apklotas prasikala rūteniai. Jiems lietuviškas vardas parinktas pagal lapų panašumą į tikrąsias pas mus taip pamėgtas rūtas. Dar aplink visur pilka, tuščia, dar tik, saulutės pakaitinta iš po lapų kepurnėjasi taškuotoji boružė, į paviršių išsiropščia stambi pūkuota kamanė, pabunda plačiasparnė smėliabūtė, puošnioji žiedmusė. O melsvažiedis kvapnūsis rūtenis jau vilioja žiedų kekėmis — atskrisk, nektaru paskanauk, mano žiedadulkes ant kito žiedelio pernešk, kad po žydėjimo vaisius-sėkla — subręstų, į žemę nukritęs, naujas augalu suvešėtų. O koks rūtenių žiedų atspalvių įvairumas — nuo grynai baltų iki violetinių su rausva bure ir taškuota lūpa!

Paupinio jonpaparčio žalios, lyg krikštolas trapios taurės išsirikiavusios ne kur nors šaltiniuotame, klampiam paupyje, o čia, nedidelėje salos įlomėlėje, liepų ir uosių pavėsyje. Jos savo grožiu taip ir kviečia amžinojo laimės simbolio — paparčio žiedo — ieškoti. Pliksalė iš kitų dar išsiskiria ir tuo, kad čia auga labai daug liepų.

Savo didumu Platelių ežere stebina Briedsalė. Į ją geriau neužsukti — čia paukščių draustinis. Salos lankymas nuo balandžio 1 d. iki rugsėjo 1 d. draudžiamas. Šioje saloje natūraliai gyvendami ir įsikūrę inkiluose peri įdomūs, į antis

ŽEMAITIJOS NACIONALINIO PARKO PLANAS

panašūs (tik daug stambesni) žuvaėdžiai — didieji dančiasnapiai.

Visai šalia Platelių, Beržoro link, išsiraičiusi Sibirijos tarpinio tipo pelkė. Iš Platelių miestelio pusės, spaudžiama gyvenamųjų namų kvartalo, iš trijų pusių įremita dirbamų laukų, pelkė vis tik dar gyva ir labai savita. Žmonės, besidomintys augalais, galėtų pasigrožėti čia augančiomis tuklėmis — vabzdžiaėdžiais augalais. Saulės atokaitoje lyg rasos lašeliai tviska kvapnus lipnus skystis ant tuklės lapų. Nutūps vabzdelis jo paskanauti ar šiaip pailsėti ir jau nebepakils, bus "suvirškintas". O ant liekno stiebelio į saulę gegužės pabaigoje iškilęs žiedelis taip nekaltai mėlynom akim žvelgs į ją supančią aplinką...

Sibirijoje gausu orchidinių šeimos augalų. Tai pelkinis skiautalūpis, dėmėtoji ir Rusevo gegūnės, dvilapė blandis, kiaušininė driguonė, raudonoji gegūnė. Tarp gausiai augančių raudonųjų gegūnių galima aptikti ir retų baltažiedžių ir

gelsvažiedžių šių augalų formų. Jei pasiseks, šioje pelkėje pamatysi retus puošnius drugius — machaoną, juodąjį apoloną, šeirį, pakelsi besiilsinčias gerves, išgirsi labai reto pelkėtų vietų paukščio — didžiosios kuolingos — klykio liūdną balsą. Nenustebk pamatęs pelkės viduryje ant kupsto besišildančią didžiulę sraigę — tai iš Platelių parko po apylinkes plintančios atvežtinės vynuoginės sraigės. Jos net į šią pelkę atsikraustė.

Sibirijos pelkė — botaninis-zoologinis draustinis.

Šiaurinėje Platelių miestelio pusėje, vos už puskilometro nuo Sibirijos — kita labai įdomi, tarpinio tipo Šeirių pelkė. Čia rastos net šešios į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytos augalų rūšys. Dėl to numatyta šiai pelkei suteikti botaninio draustinio statusą. Pro šią pelkę vingiuoja apžvalginis pėsčiųjų takas, pasiekiantis iš visų pusių mišku apsuptą mažytį, bet įdomų Piktežerį. Keliaujančių šiuo taku nuotaiką gali kiek drumsti po paskutiniųjų dvejų metų vėjovartų atsiradusios kelmuotos plynės, praretėję eglynai.

Žmonės, besidomintys paukščiais, galėtų aplankyti Pakastuvos tvenkinį. Tai — ornitologinis draustinis. Čia gyvena retos, į Lietuvos Raudonąją knygą įrašytos paukščių rūšys: didysis baublys, švygžda, šaukštasnapės antys. Norintys pabraidyti po užpelkėjusias tvenkinio pakrantes, nendrynus, turi gauti Žemaitijos nacionalinio parko administracijos leidimą. Na, o tiems, kuriems užtektų vien apžvelgti draustinį iš pakilėsnės vietos, vertėtų pakeliauti asfaltuotu keliu, vedančiu iš Mėdsėdžių į Platelius. Juo eidamas daug ką gali pamatyti ir išgirsti.

Barstyčių apylinkėse

Kita vandens paukščių karalystė yra prie pat Barstyčių (Platelių girininkijos ribose). Labiausiai verta dėmesio apie 40 hektarų dydžio pelkė. Čia yra įsikūrusi kelių šimtų porų kirų kolonija. Kirai — labai įkyrūs visaėdžiai paukščiai, prisitaikantys prie įvairių gyvenimo sąlygų. Šalia jų kolonijos vėsada įsikuria reti ir nykstantys paukščiai.

Jei pravažiavę senąjį Barstyčių miestelį pasuksite link Žemaičių Kalvarijos, aplankykite Šarnelės kaimą. Kalvotos, pelkėtos, o kartu ir labai vaizdingos čia apylinkės — Šarnelės kraštovaizdžio draustinis. Viena iš labiausiai lankomų vietų šiame kaime — kalnelis, ant kurio palaidotas tragiškai žuvęs

Nuo Šarnelės ranka pasiekiamas ir garsioji Žemaičių Kalvarija.

Bet, jei nuo Barstyčių pasuktumėte link Žemaičių Kalvarijos, o link Salantų, turėtumėt progą aplankyti Mikytų piliakalnį bei Alkakalnį. Alkakalnis stūkso pačiame Platelių girininkijos pakraštyje, į pietus nuo didžiosios kelio kilpos, į rytus nuo jau nebenaudojamo žyvro karjero. Šioje vietoje nuo Barstyčių-Salantų kelio atsišakoja žyvrkelis link Platelių. O šiaurinėje Barstyčių-Salantų kelio pusėje matosi smėlėta kalva, ant kurios — koplytėlė, žyminti buvusius mūsų protėvių kapelius. Tai Užtekio kalnas. Šių vietų tautosakos karalius ANATANAS ŠLEINIUS (1901—1992) yra pasakojęs, kad Mikytų ir Mačiukių kaimuose gyveno bajorai. Kai jie sumanydavo pasiilksminti, organizuodavo įvairias pramogas. Viena iš tokių buvo kasmet ant Užtekio kalno rengti raitelių kautynes. Vyrai, pasiėmę į rankas medinius kardus, susėsdavo ant žirgų, užrišdavo jiems akis ir jodavo vienas priešais kitą. Tas vyras, kuris pirmas mediniu kardu suduodavo smūgį priešininkui, tai yra "užtikdavo" jį laimėdavo. Kartais raitelis, kuris pirmas gaudavo smūgį, pasipriešindavo ir tada prasidėdavo tikros kautynės. Žiūrovai, bijodami kraujo praliejimo, imdavo šaukti, kad jau užteks...

Na, o prie Alkos kalno, kurį iš visų pusių supa miškas, pasak A. ŠLEINIAUS, buvęs mirties šulinys. Į jį nuleisdavo auką prieš ją paaukojant dievams. Alkakalnis išpūdingas.

Mikytų piliakalnis (vadina jį Pilimi) yra šiauriau Barstyčių-Salantų kelio ant Mikytų-Kruopių kaimų ribos prie nukanalizuoto Šatos upelio aukštupio. Piliakalnis apaugęs stambiais ažuolais. Jo papėdėje auga kvapnūs gegužio viduryje žydintys saugomi augalai: daugiametės blizgės ir kt. Šis piliakalnis yra ant pačios Žemaičių aukštumos vakarinio šlaito ribos. Ta riba ypač ryški ir leidžiantis nuo Barstyčių link Salantų tiesbrukių grįsta stačia nuokalne. Čia ir Žemaičių nacionalinio parko riba.

Be jau minėtų Šarnelės, Mikytų kraštovaizdžio draustinių parke vertėtų aplankyti Stirbaičių, Jazdauskiškių, Pučkorių ir kitus draustinius, parko teritorijoje esančius kaimus ir miestelius.

Žemaitijos nacionalinis parkas — visiems, kas myli gamtą, domisi ja, kas myli Žemaitiją.

KOPLYTĖLĖ SODYBOJE PRIE ILGIO EŽERO

PLATELIŲ EŽERAS

žemaičių poetas VYTAUTAS MAČERNIS. Ant kuklaus paminklinio akmens iškalti prasmingi žodžiai: "Tu, žmogau, gyvenimo išsiilgęs/ Amžino — neamžinas esi". Nuo čia ranka pasiekiamas Šarnelės piliakalnis. Jo šlaitai statūs, apie 13 metrų aukščio, apaugę medžiais. Nuo piliakalnio matosi platus Šarnelės slėnis. Upelio pietiniame šlaite yra buvę senkapiai. Į šiaurę nuo piliakalnio matosi Alkos kalnas — senovinė religinių apeigų vieta.

MARIJA JANKAUSKIENĖ
Platelių aplinkos tyrimo laboratorijos vedėja

VLADO GAUDIEŠIAUS NUOTRAUKOS